

"Filler Dört Ayakları Üzerinde Zıplayamaz" Bilgisi

Doç. Dr. Cem ALHAN

Makale yayınlamak bilimsel gelişim için ne kadar önemli bir göstergeyse yayınlanmış makalelerin diğer araştırmacılar ve yazarlar tarafından kullanılması da bir o kadar önemlidir. Bir makalenin yayınlanması yazarlarda ciddi bir tatmin duygusu yaratırken başkaları için hiçbir anlam ifade etmeyebilir. "Filler Dört Ayakları Üzerinde Zıplayamaz" bilgisi ne kadar değerliyse hiç kullanılmayan bir bilgi, hiç okunmayan bir makale de ancak o kadar değerlidir.

Prof. Dr. Altan Onat'ın son 10 yıllık dönemde kardiyovasküler tıp alanında ülkemiz kurumlarından kaynaklanan araştırmaların aldığı sitasyonları incelediği ve yine büyük emek sarf ederek kaleme aldığı makalesi ⁽¹⁾, kanımca bilimsel arenada kendi kendimize yapabileceğimiz en yapıcı özeleştirmedir. Her ne kadar sayın Onat vardığı sonucu daha başlıkta "kötümserlik yersiz" olarak vermişse de ortada çok fazla iyimserlik gerekçesi olup olmadığı da ciddi bir tartışma konusudur.

1994-2003 tarihleri arasındaki 10 yıllık dönemde Türkiye kaynaklı yayınlar toplam 3650 atıf alırken bu atıfların toplam kaç tane yayına yapıldığı bilinmemektedir. Zira bu atıflar sadece o dönem içinde yayınlanmış makalelere değil o tarihe kadar yayınlanmış tüm makalelere aittir. Sayın Onat 2003 yılına kadar yayınlanmış ve SCI de yer alan tüm kardiyovasküler makalelerin sayısının yaklaşık 750 civarında olduğunu tahmin etmektedir (kişisel görüşme). Son 2 yıl içinde yayınlanan makalelerin alabileceği atıfları henüz almadığı varsayıp bunlar (201 makale 199 atıf) hesaplama dışında bırakılırsa bugüne kadar yayınlanan yaklaşık 550 makalenin son 8 yıl içinde 3500 civarında atıf aldığı anlaşılmaktadır. Bu da makale başına 6.5 atıf / 8 yıl gibi

bir rakam oluşturmaktadır. Ancak böyle kabaca yapılmış bir hesaplamanın da güvenilir olduğu söylenemez. Zira bu 800 makalenin sitasyon yarılanma ömürleri de bilinmemektedir (Örneğin 1970 yılında yayınlanmış bir makalenin 1990'lı yıllarda atıf alma ihtimali ilk 5 yıl içinde atıf alma ihtimalinden 10 kat daha düşüktür).

Sayın Onat potansiyel atıfı hesaplarırken yayının o güne kadar aldığı atıf sayısını maruzat katsayısına bölmüş ve böylelikle yayının geçmişte göstermiş olduğu performansı referans almıştır. Acaba aynı çalışma, makalenin yayınlandığı derginin impakt faktörüne göre o makalenin alabileceği atıf sayısını (beklenen atıf) hesaplayıp gerçekleşen atıf sayısına oranlanarak yapılsa nasıl bir sonuç verirdi?

Sayın Onat'ın makalesinde dikkat çektiği "Hızla artan yayınların yankı değerinin düşük kaldığı, hiç değilse aynı hızda artmadığı yolunda kuşku lar bilim çevrelerinde paylaşılmaktadır" görüşüne katılmamak mümkün değil. Özellikle doçentlik sınavına giriş kriterlerinde yapılan son değişiklikler yurt dışı yayınları bir yandan teşvik ederken bir yandan da yayın kalitesinin düşmesi tehlikesini beraberinde getirmektedir. Bir makalenin bilimsel değerini belirlemenin kesin bir ölçütü yok iken bu makalenin başka yazarlar üzerindeki etkisini saptamak için en çok kullanılan ölçütlerden biri (doğruluğu ve uygunluğu tartışma götürse bile) makalenin aldığı atıf sayısıdır. Ancak bu ölçüt halihazırda akademik jüri ler tarafından kullanılmamaktadır.

Bir yayının atıf almasına etkili olan faktörler nelerdir? Bu konu aslında çok irdelenmiş bir konu değildir. Callaham ve arkadaşlarına ⁽²⁾ göre bir makalenin atıf almasında en etkili faktör o makalenin yayınlandığı derginin impakt fak-

törüdür (relatif katkısı %100), bunu takiben denek (olgu) sayısının fazlalığı (relatif katkı %26.5), kontrol grubunun varlığı (relatif katkı %24.3), kongrede kabul edilmiş olması (relatif katkı %5.5), prospektif olmasıdır (relatif katkı %2.7). Buna karşılık çalışmanın randomize olması ve pozitif sonuçlarının olmasının makalenin atıf almasına hiçbir katkısının olmadığı iddia edilmektedir. Bu bulgular ışığında kötümser bir bakışla impakt faktörü düşük bir dergide yayınlanan iyi bir makalenin hakettiği atıftan daha az atıf alabileceği buna karşılık impakt faktörü yüksek bir dergide yayınlanan yetersiz bir makalenin ise hakettiği atıftan daha fazla atıf alabileceği öne sürülebilir. İyimser bir bakışla ise impakt faktörü ile makale kalitesi arasında bir korelasyon kurup yüksek impakt faktörlü dergilerin iyi makaleler yayınladığı için daha fazla atıf topladıkları düşünülebilir. Ancak SCI raporlarına göre aynı dergide yayınlanan farklı

makalelerin belirgin farklılıkta atıf alabildiği bildirilmektedir (3).

Artan makale sayısına karşılık alınan atıflardaki ciddi düşüş kanımca endişe vericidir. Sayın Onat'ın bu değerli çalışmasının hem meslektaşlarımız, hem kurumlarımız, hem yüksek öğrenim kurumu, hem de akademik jüriler için yol gösterici olması gerektiğine ve olacağına inancım tamdır.

KAYNAKLAR

1. Onat A: Yüzyıl dönümünde kardiyovasküler tıp alanında Türkiye kaynaklı araştırmaların on yıllık yankı değeri: Kötümserlik yersiz. Türk Kardiyol Dern Arş 2004; 32:180-87
2. Callaham M, Wears RL, Weber E: Journal prestige, publication bias, and other characteristics associated with citation of published studies in peer-reviewed journals. JAMA. 2002; 287: 2847-50
3. Garfield E: How can impact factors be improved? BMJ 1996; 313: 411-3